

خواهر خورشید

تاریخچه الزمان و مقبره علیا جناب
زینب خاتون سلامیا معروف به زینبیه
دعوت کرامی حضرت موسی بن جعفر علیه السلام

مؤلف: علامه فقید سید مصلح الدین حسینی
تصحیح و تکمیل: حجت الاسلام والمسلمین سید احمد سجادی

فهرست

مقدمهٔ اول.....	۹
مقدمهٔ دوم.....	۱۳
پیشگفتار.....	۲۰
فصل اول: شهرت یافتن مقبرهٔ زینبیه.....	۲۳
سابقهٔ تاریخی.....	۲۶
خرابی روستای ارزنان.....	۲۸
قدیمی‌ترین سند.....	۲۸
میرمحمد هادی.....	۲۸
دیدگاه‌ها دربارهٔ شخص مدفون.....	۲۹
موقوفات زینبیه.....	۳۰
سوارچی یا اسوار.....	۳۱
محدثان اسواریه.....	۳۱
فصل دوم: احترام به سادات.....	۳۳
فصل سوم: آشنایی اجمالی با موسی بن جعفر <small>علیه السلام</small> و فرزندانشان.....	۳۹
دلیل مجهول بودن قبر بسیاری از امام زادگان.....	۴۵
دلایل پراکندگی سادات و علویان و مجهول ماندن نام و نشان آنان.....	۴۶

۱. دشمنی بنی امیه و بنی عباس با شیعیان	۴۶
۲. ولایتعهدی حضرت رضا <small>علیه السلام</small>	۴۹
قیام‌های گسترده بر ضد بنی امیه و بنی عباس	۴۹
نتایج و آثار ولایتعهدی حضرت رضا <small>علیه السلام</small>	۵۱
وضعیت سادات پس از شهادت حضرت رضا <small>علیه السلام</small>	۵۳
فصل چهارم: امام زادگان بی واسطه امام کاظم <small>علیه السلام</small> در اصفهان	۵۵
اعتبار قبر امام زادگان بزرگوار مدفون در اصفهان	۵۷
تقسیم بندی امام زادگان و اشاره به قبر آنان	۶۰
حدیث فواطم	۶۱
تشویق به زیارت امام زادگان در روایات	۶۵
فصل پنجم: زینبیه از ۱۳۵۱ تا ۱۴۳۸ ق (۱۳۱۱ تا ۱۳۹۶ ش)	۶۹
کارهای انجام شده در هر دوره	۷۲
دوره اول	۷۲
دوره دوم	۷۴
دوره سوم	۷۶
دوره چهارم	۷۹
دوره پنجم	۸۰
دوره ششم	۸۱
چشم انداز آستان	۸۳
بیانیه مأموریت	۸۳
سیاست‌های فرهنگی اجرایی	۸۴
هدف‌های کلان فرهنگی مذهبی آستان مقدس	۸۶
کارهای مهم انجام شده توسط مدیریت اجرایی حرم مطهر	۸۶
تشکیل مدیریت طرح توسعه	۸۷
هدف‌های کلان عمرانی آستان مقدس حضرت زینب <small>علیه السلام</small>	۸۹
اقدامات مهم صورت گرفته توسط مدیریت طرح توسعه حرم مطهر	۹۰

پلان طبقه همکف.....	۹۲
پلان طبقه اول.....	۹۳
پلان طبقه دوم.....	۹۴
پلان زیرزمین اول.....	۹۵
پلان زیرزمین دوم.....	۹۶
پلان نما و مقطع.....	۹۷

۹۹ فصل ششم: اسامی جمعی از دفن شدگان در جوار حرم

مطهر حضرت زینب علیها السلام

آیت الله آقاسید ابوالقاسم دهکردی.....	۱۰۱
حاجیه اقدس کازرونی.....	۱۰۲
حاج سید محمد باقر موسوی آسیاب پری.....	۱۰۳
حاج سید محمد حسین مهدوی اردکانی.....	۱۰۳
آقا حسین دهکردی.....	۱۰۴
رحیم اوستا.....	۱۰۴
حاج سید ضیاء الدین تجویدی.....	۱۰۵
آقا شیخ علی یزدی.....	۱۰۵
حاج شیخ محمد علی مفاخر انصاری اهوازی.....	۱۰۵
آقا کمال الدین خونساری.....	۱۰۶
حاج آقامهدی علامه فانی.....	۱۰۶
سید نعمت الله حسینی لبنانی.....	۱۰۷

۱۰۹ فصل هفتم: آداب زیارت

کیفیت زیارت قبر مؤمنان به طور عام و امامزادگان به طور خاص.....	۱۱۳
زمان های زیارت.....	۱۱۳
سلام بر اموات مؤمنان.....	۱۱۳
قرآن خواندن نزد قبر مؤمنان.....	۱۱۵

۱۱۷ فصل هشتم: زیارت نامه های حضرت زینب صغری علیها السلام

زیارت نامه اول.....	۱۱۹
زیارت نامه دوم.....	۱۲۰
زیارت نامه مخصوص حضرت زینب بنت موسی بن جعفر <small>علیها السلام</small>	۱۲۰
شعر در مدح دختر گرامی موسی بن جعفر <small>علیها السلام</small>	۱۲۵
کتابنامه.....	۱۲۶

مقدمه اول

سخن را با حدیث دُرربار از رسول خدا ﷺ آغاز می‌کنم:

«حَقَّتْ شَفَاعَتِي لِمَنْ أَعَانَ ذُرِّيَّتِي بِيَدِهِ وَ لِسَانِهِ وَ مَالِهِ»^۱
 (شفاعت من در حق کسی است که با دست و زبان و مال
 خود به فرزندان من کمک کند.)

روستای «زینبیه» که در شمال شرقی اصفهان قرار دارد و از دوره قاجار به
 قبل، به «آرژنان» مشهور بوده، امروزه به شهر اصفهان ملحق شده است.
 این منطقه پیشینه بسیار کهن دارد که حتی به قبل از اسلام می‌رسد و در
 کتاب‌های تاریخ و جغرافی و رجال، نام آن آمده است.

شهاب‌الدین احمد همدانی، مورخ ایرانی، (متوفای ۳۳۰ ق) در کتاب
 البلدان مساحت اصفهان را هشتاد فرسنگ بیان و آرژنان را یکی از هفده
 روستای معروف این شهر معرفی کرده است. یاقوت بن عبدالله حموی
 (متوفای ۶۲۶ ق) و محمد بن یعقوب فیروزآبادی (متوفای ۸۱۶ ق) نیز در
 کتاب معجم البلدان و قاموس اللغة آرژنان را از روستاهای اصفهان
 برشمرده‌اند.

این روستا محل رشد عالمان و محدثان متعددی، همچون ابوالقاسم
 حسن بن احمد آرژنانی (متوفای ۴۳۵ ق) و ابوجعفر محمد بن عبدالرحمن

۱. محمد شعیری، جامع‌الآخبار، ج ۱، باب ۲، فصل ۶، ص ۱۴۰.

ارزنانی (متوفای ۳۲۲ ق) بوده است.

امروزه، شهرت این منطقه به دلیل وجود آستانی است که به اقرار شیخ ابوالحسن عمری (متوفای سده ۵ ق) در کتاب المجدی فی انساب الطالبیین به حضرت زینب، دختر امام موسی بن جعفر علیه السلام متعلق است و از این رو نام منطقه به زینبیه تغییر یافته است.

مرحوم میرزامهدی خان بدایع‌نگار در کتاب خود، بدایع الانوار، (۱۲۶۸ ش) جمله کتاب المجدی درباره وجود مقبره دختر امام کاظم علیه السلام در روستای ارزنان اصفهان را آورده است. مرحوم آیت الله شیخ عباس قمی (متوفای ۱۳۱۹ ش) پس از تفحص و مشورت با عده‌ای از عالمان و آگاهان محلی و جست‌وجو در اطراف اصفهان پی می‌برد، در روستای ارزنان، مقبره‌ای با صحن و گنبد آجری به نام «بچه زینب» وجود دارد که به یکی از دختران حضرت موسی بن جعفر علیه السلام منسوب است. از این رو مرحوم قمی در کتاب منتهی الآمال همراه با نام بردن اسم دختران امام موسی بن جعفر علیه السلام می‌نویسد:

در نسخه‌ای از انساب مجدی دیدم نوشته بود: «شنیدم از میرمحمد هادی، تاریخ‌نگار، قبری که در روستای ارزنان به بیجه یا بی‌بی‌چه زینب شهرت یافته، دختر بلا فصل حضرت امام موسی کاظم علیه السلام است.» برای این اساس، مقبره‌ای که سال‌ها غریب بود، رونق یافت و عالمان و مجتهدان شهر اصفهان، از جمله آیت الله سید ابوالقاسم دهکردی (متوفای دی‌ماه ۱۳۱۳) علاوه بر اینکه خود به زیارت می‌رفتند، مردم را نیز به این کار ترغیب می‌کردند. از آن زمان تاکنون، مردم دین‌باور و دوستدار ائمه و خاندان

عصمت علیها السلام اصفهان، برای درک فیوضات این بانوی مکرم به آن محل روی می‌آورند و هر روز، بر تعداد زائران ایشان افزوده می‌شود.

مرحوم علامه میرزا محمدعلی معلم حبیب‌آبادی (متوفای تیرماه ۱۳۵۵) در سال ۱۳۱۲ شروع به تألیف کتابی با عنوان کشف الخبیة عن مقبرة الزینبیه کرد که با تقریظ آیت‌الله فشارکی به زیور چاپ آراسته شد.

در بهمن ۱۳۷۰ علامه فقید، سید مصحح‌الدین مهدوی (متوفای تیرماه ۱۳۷۴) نیز کتاب حاضر را در معرفی منطقه و آستان زینبیه نوشت. پس از فوت ایشان، اداره اوقاف و امور خیریه استان اصفهان، این کتاب را در قطع رحلی در ۶۲ صفحه و با مقدمه‌ای وزین از دکتر محمدباقر کتابی در دی ماه ۱۳۷۴ چاپ کرد. امروز، آن کتاب نیز با وجود تحقیق‌های جامع، بیانگر زحمات‌ها و تلاش‌های دل‌باختگان این آستان نیست؛ چرا که از سال تألیف کتاب تاکنون، اقدامات گسترده‌ای برای توسعه و رونق این مضجع شریف انجام شده است. در طول ۲۲ سال، به خصوص در سال‌های اخیر، طرح توسعه از سوی خیران در نظر گرفته شده است که در این اثر به آن اشاره و تمام مباحث بنیادین مطرح می‌شود.

در اثر پیش روی، ابتدا مباحث جامعی آورده می‌شود که محقق فقید آن را نگاشته‌اند و تا پایان سال ۱۳۷۴ را در بر دارد. سپس اقداماتی که از آن تاریخ تاکنون انجام شده است، به کتاب افزوده می‌شود. همچنین، طرح‌های جامع که به همت کارگزاران فعلی آستان طراحی شده و در حال اجراست، به مباحث ضمیمه می‌شود تا هم تشکری از عزیزان متولی باشد و هم گزارشی برای دل‌باختگان این بانوی دوسرای.

در پایان لازم می دانم از همه متولیان این آستان، به خصوص سازمان
اوقاف و امور خیریه و مدیران این مضجع شریف، خاصه جناب آقای
محمد رضا دیانی تشکر کنم.

رئیس هیئت امنا

سید احمد سجادی

بهار ۱۳۹۶

مقدمه دوم

قال رسول الله ﷺ :

« إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا، كِتَابَ اللَّهِ وَعَشْرَتِي؛ أَهْلَ بَيْتِي وَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ »^۱

خداوند متعال در قرآن کریم در زمينه محبت به خاندان نبی اکرم ﷺ و تعظیم و تکریم آنان آیاتی نازل کرده که حاکی از کرامت و عزت و بزرگواری آن هاست. وجود عزیز این خاندان، در دوره‌ها و عصرهای گوناگون، همواره برای مردم موجب برکت و هدایت و سعادت بوده و هست. در آیه ۲۳ سوره مبارکه شوری آمده است:

« قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ »

مرحوم ملامحسن فیض، فقیه، فیلسوف، عارف و محدث بزرگوار قرن یازدهم،^۲ در تفسیر نفیس خود، صافی، ذیل این آیه نقل می‌کند:

هنگامی که رسول خدا ﷺ از سفر حجة الوداع برگشتند و به مدینه وارد شدند، انصار به خدمت او شرفیاب شدند و عرض کردند: «ای رسول خدا، خداوند سبحان به برکت وجود مقدس تو به ما شرافت ارزانی داشت و اوضاع و احوال ما را

۱. منابع المودة، ج ۱، ص ۱۳۰ به نقل از: منشورات مؤسسة الاعلمی بیروت.

۲. متوفی در ۱۰۹۱ ق.

نیکو ساخت، دوستان ما را شاد کرد و دشمنان ما را به زمین مذلت و خواری افکند و ما همواره می بینیم که دسته هایی از مردم و امت های مختلف به محضر شما مشرف می شوند. در حالی که به نزد شما، چیزی از مال دنیا نیست که به آن ها هدیه کنید و این موجب شماتت دشمنان می گردد. ما از صمیم دل دوست داریم اگر اجازت فرمایید، ثلث اموال خود را تقدیم شما کنیم که در این راه بذل فرمایید. رسول خدا ﷺ این خواهش انصار را رد نفرمود؛ ولی همچنان به انتظار وحی خدا بود که چه دستوری می رسد. در این هنگام جبرئیل نازل شد و این آیت را آورد که:

﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى...﴾؛ (بگو ای پیغمبر، من هیچ مزد و پاداشی از شما نمی خواهم، مگر دوستی به عترت و خویشانم.)

همچنین، در آیه ۴۱ از سوره انفال «ذی القربی» مورد عنایت خاص خدا قرار گرفته اند و حق ویژه به نام «خمس» برای آن ها قرار داده شده است:

﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى...﴾

و در سوره حشر، آیه ۷ می خوانیم:

﴿مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى...﴾؛ (و آنچه خداوند از اموال کافران دیار به رسول خدا غنیمت داد، آن متعلق به خداوند و رسول و ائمه و خویشاوندان رسول است....)

بنابراین، می بینیم که خداوند در قرآن کریم عترت پیغمبر اکرم ﷺ را

تکریم و محبت به این خاندان و تکریم آنان را بر امت اسلام واجب کرده است. در روایات فریقین، به خصوص در آثار نفیس شیعه، روایات بسیاری مبنی بر دوستی خاندان نبی بزرگوار اسلام و تعظیم و تکریم آن‌ها نقل شده و به حد تواتر رسیده است و بنابراین، جای هیچ‌گونه شک و ابهامی در این باره نیست.

امیرالمؤمنین، علی علیه السلام، در خطبه‌های متعددی که در نهج البلاغه آمده است، درباره عترت پیامبر صلی الله علیه و آله سخنانی حکیمانه و فصیح و بلیغ گفته‌اند که دست هیچ ادیبی، هرچند بزرگ، بدان نرسد و سزاوار است در مقدمه این کتاب که به دست یکی از فرزندان آن حضرت نگارش یافته، به برخی از آن خطبه‌ها و آن کلام‌های گهربار اشاره کنم. حضرت در خطبه دوم می‌فرماید:

«هُم مَوْضِعُ سِرِّهِ وَ لَجَأُ أَمْرِهِ وَ عَيْبَةُ عِلْمِهِ وَ مَوْئِلُ حُكْمِهِ وَ كُهُوفُ كُتُبِهِ وَ جِبَالُ دِينِهِ. بِهِمْ أَقَامَ إِخْنَاءَ ظَهْرِهِ وَ أَذْهَبَ إِزْتِعَادَ فَرَائِضِهِ. هُمْ أَسَاسُ الدِّينِ وَ عِمَادُ الْيَقِينِ»؛ (آل پیغمبر پایگاه راز او و پناهگاه امر او و گنجینه علم او و مرجع حکمت‌های او و مخزن و حافظ کتاب‌های او [از قرآن و سنت] هستند. آنان برای دین او همچون کوه‌های استواری هستند. خمیدگی‌ها و انحراف‌های دین به یاری آنان استقامت یافت و دلهره شکست دین به یاری آنان از میان رفت. آنان پایه دین و ستون یقین‌اند.)

همچنین حضرت در خطبه ۹۴ می‌فرماید:

«عَثْرَتُهُ خَيْرُ الْعَثَرِ وَ أَسْرَتُهُ خَيْرُ الْأَسْرِ وَ شَجَرَتُهُ خَيْرُ الشَّجَرَةِ، نَبَتْ فِي حَرَمٍ وَ سَبَقَتْ فِي كَرَمٍ، لَهَا فُرُوعٌ طَوَالٌ وَ ثَمَرَةٌ لَا تُنَالُ»؛
(خاندان پیغمبر بهترین خاندان‌هاست و خویشاوندانش